

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه ریزی توریسم

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: جغرافیا و برنامه ریزی توریسم

عنوان:

نقش گردشگری مذهبی در توسعه حومه شهر

(مطالعه موردی امامزاده باراجین قزوین)

استاد راهنما:

دکتر شفیقه ناظری ارسی

استاد مشاور:

دکتر اکبر پرهیزگار

پژوهشگر:

ناهید قریشی گندوانی

تابستان ۱۳۹۱

سپاس بیکران پروردگار یکتا را که هستیمان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به همشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت.

خداوند منان را سپاسگذارم که توفیق نگارش این پایان نامه را به من عطا فرمود و بر خود لازم می دانم که بدینوسیله از لطف و زحمات تمامی عزیزانی که مرا در طی این مسیر یاری نموده اند تشکر و قدردانی نمایم و از درگاه خداوند متعال خواهان سلامتی و موفقیت روزافزون ایشان باشم.

از استاد ارجمند سرکار خانم شفیقه ناظری و استاد گرامی جناب آقای دکتر اکبر پرهیزگار که راهنمایی و مشاوره این پایان نامه را برعهده داشتند و همواره از تعالیم و رهنمودهای ارزشمند خویش مرا بهره مند ساخته اند صمیمانه تشکر می نمایم.

همچنین از استاد عزیز و مهربانم، استادی که سپیدی را بر تخته سیاه زندگیم نگاشت سرکار خانم دکتر آزیتا رجبی کمال تشکر را دارم.

با تشکر فراوان از پدر و مادر مهربانم که عاشقانه سوختند تا گرمابخش وجودم و روشنگر راهم باشند؛ و با سپاس فراوان از خواهرم که وجودش همیشه مایه آرامش قلبم بوده است. همچنین از همسرم که با عشق و مهربانی همواره همدل و همراه من بوده از صمیم قلب تشکر می نمایم.

و در پایان از تمامی عزیزانی که مرا در تهیه این پایان نامه یاری نموده اند کمال تشکر و سپاس را دارم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی در رشته جغرافیا گرایش برنامه ریزی توریسم که در تاریخ / / از پایان نامه خود تحت عنوان: با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام.
بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط این جانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام. مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج نموده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

امضاء:

چکیده

گردشگری مذهبی یکی از شاخه های صنعت گردشگری در حوزه گردشگری فرهنگی است. این صنعت به لحاظ موقعیت مذهبی و زیارتی که در جوامع دارد موجب توسعه فرهنگی پایدار آن جامعه خواهد شد. گردشگری مذهبی به عنوان یک واقعیت اجتماعی و فرهنگی دارای کارکردهای مثبت و منفی در جوامع می باشد که از آثار مثبت آن می توان به مشاهده جلوه های مختلف آداب و رسوم زیارتی، جلوگیری از هرگونه تنش سیاسی و اجتماعی، صلح پایدار، پرهیز از بیگانه گرایی، شناخت فرهنگ معنوی، شناخت شیوه های زندگی، حفظ منابع فرهنگی و افزایش انسجام اجتماعی و تقویت بنیه های فرهنگی جامعه، رشد سرمایه گذاری اجتماعی، گسترش روابط و تعاملات اجتماعی اشاره نمود. همچنین براساس رویکرد اقتصادی در برنامه ریزی و رهیافت تقویت گرا که معتقد است گردشگری ذاتاً خوب است و دارای منافع زیادی برای میزبان است. توسعه گردشگری مؤثرترین روش به منظور به وجود آمدن درآمد و اشتغال برای مناطق در حال توسعه است. از این رو، در تحقیق حاضر امامزاده باراجین قزوین واقع در حومه شهر قزوین مورد بررسی قرار گرفت و راهکارهایی جهت توسعه گردشگری مذهبی در باراجین با بهره گیری از مطالعات میدانی و داده های حاصل از سه نوع پرسشنامه و تکنیک SWOT با شناخت کامل از وضع موجود منطقه مورد مطالعه در راستای تحقق اهداف فوق الذکر دست یافت. که بهترین و مؤثرترین راهبرد و استراتژی برای توسعه گردشگری مذهبی در روستای باراجین قزوین استراتژی بازنگری می باشد، و راهبرد اصلی ما در توسعه حومه شهر قزوین توسعه گردشگری مذهبی با تأکید ارتباط دوسویه بین اشکال گردشگری پیشنهاد می گردد.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه
	فصل اول: کلیات تحقیق
۴	۱-۱- بیان مسأله
۵	۲-۱- اهمیت موضوع تحقیق
۶	۳-۱- اهداف تحقیق
۶	۴-۱- سؤالات تحقیق
۶	۵-۱- فرضیات تحقیق
۷	۶-۱- پیشینه تحقیق
۱۰	۷-۱- قلمرو تحقیق
۱۱	۸-۱- روش تحقیق
۱۱	۱-۸-۱- روش تحقیق
۱۲	۲-۸-۱- جامعه آماری
۱۲	۳-۸-۱- روش نمونه‌گیری
۱۳	۴-۸-۱- شیوه و ابزارهای گردآوری اطلاعات
۱۳	۵-۸-۱- شیوه‌های تجزیه و تحلیل یافته‌ها
۱۴	۶-۸-۱- روایی (اعتبار) ابزار سنجش
۱۴	۷-۸-۱- پایایی ابزارسنجش
۱۵	۹-۱- محدودیت‌های تحقیق
	فصل دوم: ادبیات تحقیق
۱۷	مقدمه
۱۸	۱-۲- تعاریف و مفاهیم گردشگری
۱۸	۲-۱-۱- تعریف واژه گردشگری
۱۹	۲-۱-۲- جهانگردی و انواع آن

- ۲۰ ۲-۱-۳- شرایط لازم برای ایجاد گردشگری
- ۲۰ ۲-۱-۴- گردشگری درون مرزی یا برون مرزی
- ۲۱ ۲-۱-۵- گردشگران داخلی چه کسانی هستند و چه مشخصاتی دارند؟
- ۲۲ ۲-۱-۶- انواع گردشگری
- ۲۲ ۲-۱-۷- ویژگیهای جهانگردی
- ۲۳ ۲-۱-۸- عوامل مؤثر در توسعه گردشگری
- ۲۴ ۲-۱-۹- اشکال عمده گردشگری
- ۲۸ ۲-۲- صنعت و گردشگری
- ۲۹ ۲-۲-۱- مدل اکولوژی گردشگری
- ۳۰ ۲-۲-۲- محیط های شهری و صنعت گردشگری
- ۳۰ ۲-۲-۳- زیرساخت های نظری
- ۳۰ ۲-۲-۴- نظریه مذهبی: گسترش معابد و عبادتگاه ها
- ۳۲ ۲-۲-۵- نتیجه گیری از نظریه (مذهبی)
- ۳۲ ۲-۳- ارزش های معنوی گردشگری
- ۳۴ ۲-۴- جغرافیا، مذهب و گردشگری
- ۳۵ ۲-۴-۱- رابطه دین و گردشگری
- ۳۶ ۲-۴-۲- انواع سفر از لحاظ باطنی و ظاهری
- ۳۶ ۲-۴-۳- انواع سفرهای مذهبی (معنوی)
- ۳۷ ۲-۴-۴- گردشگری از دیدگاه قرآن و اسلام
- ۴۰ ۲-۵- گردشگری مذهبی و زیارت
- ۴۱ ۲-۵-۱- زیارت
- ۴۲ ۲-۵-۲- فلسفه زیارت
- ۴۲ ۲-۵-۳- زیارت ها
- ۴۵ ۲-۵-۴- جغرافیای گردشگری و زیارت
- ۴۶ ۲-۵-۵- سایر مقاصد دیگر و فرم های گردشگری مذهبی
- ۴۷ ۲-۶- جهانگردی روحانی
- ۴۹ ۲-۷- مدیریت صنعت گردشگری مذهبی (با تأکید بر ایران)

۵۰ ۸-۲- گردشگری مذهبی از دیدگاه کشورهای غربی
۵۰ ۹-۲- عملکرد مقبره ها
۵۲ ۱۰-۲- مطالعه ای بر مدیریت صنعت گردشگری مذهبی (با تأکید بر ایران)
۶۲ ۱۱-۲- مقدمه و تاریخچه گردشگری مذهبی در جهان
۶۴ ۱۲-۲- تاریخچه گردشگری مذهبی در ایران
۶۴ ۱-۱۲-۲- گردشگری در شهرهای زیارتی
۶۵ ۱۳-۲- چشم اندازهای مذهبی شهرها
۶۶ ۱۴-۲- ساختار اکولوژیکی شهرهای مقدس در ادیان مختلف
۶۶ ۱-۱۴-۲- گردشگری مذهبی و کلیسای کاتولیک
۶۷ ۲-۱۴-۲- گردشگری مذهبی و پروتستان
۶۷ ۳-۱۴-۲- گردشگری مذهبی و اسلام
۶۸ ۴-۱۴-۲- گردشگری مذهبی و یهودیت
۶۹ ۱۵-۲- کارکردهای شهرها از بعد مکان های گردشگری مذهبی
۷۰ ۱۶-۲- نقش زائران در شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و بهداشتی شهرها
۷۲ ۱۷-۲- الگو و مدل مورد استفاده در تحقیق حاضر
۷۲ ۱-۱۷-۲- مدل استراتژیک مدل تحلیل SWOT
۷۳ ۲-۱۷-۲- بررسی محیطی
۷۳ ۳-۱۷-۲- تدوین راهبردها
۷۵ ۴-۱۷-۲- تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر گردشگری

فصل سوم: ویژگی های جغرافیایی روستای باراجین قزوین

۷۸ مقدمه
۷۹ ۱-۳- موقعیت جغرافیایی استان قزوین
۸۱ ۱-۱-۳- سیر تاریخی
۸۴ ۲-۱-۳- زمین شناسی
۸۶ ۳-۱-۳- خاک شناسی
۸۹ ۴-۱-۳- ژئومورفولوژی
۸۹ ۵-۱-۳- توپوگرافی

۹۰ ۳-۱-۶- اقلیم
۹۵ ۳-۱-۷- پوشش گیاهی
۹۶ ۳-۱-۸- حیات جانوری
۹۷ ۳-۲-۲- ویژگی‌های جغرافیای انسانی
۹۷ ۳-۲-۱- ویژگی‌های جمعیتی
۱۰۰ ۳-۲-۲- ویژگی‌های قومی - فرهنگی و نقش آن در توسعه شهر
۱۰۱ ۳-۲-۳- ویژگی‌های اقتصادی
۱۰۲ ۳-۳- موقعیت و ویژگی‌های جغرافیایی و طبیعی منطقه مورد مطالعه
۱۰۲ ۳-۳-۱- بررسی تقسیمات سیاسی و موقعیت جغرافیایی
۱۰۳ ۳-۳-۲- ویژگی‌های قومی، نژادی، زبان و فرهنگ
۱۰۳ ۳-۳-۳- ویژگی‌های جمعیتی
۱۰۶ ۳-۳-۴- ویژگی‌های کالبدی
۱۱۱ ۳-۳-۵- جاذبه‌ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل موضوع پژوهش

۱۱۵ مقدمه
۱۱۶ ۴-۱- یافته‌های توصیفی
۱۱۶ ۴-۱-۱- جنسیت
۱۱۶ ۴-۱-۲- سن پاسخگویان
۱۱۷ ۴-۱-۳- وضعیت تأهل
۱۱۸ ۴-۱-۴- محل زندگی
۱۱۹ ۴-۱-۵- تحصیلات پاسخگویان
۱۱۹ ۴-۱-۶- ارزیابی رشد صنعت گردشگری (گردشگری مذهبی) در روستای باراجین
۱۲۰ ۴-۱-۷- ارزیابی سود و منفعت اقتصادی گردشگری مذهبی برای ساکنین روستا
۱۲۱ ۴-۱-۸- ارزیابی جذب گردشگری مذهبی در افزایش درآمد و منفعت ساکنین محلی
۱۲۲ ۴-۱-۹- ارزیابی افزایش درآمد در توسعه روستای باراجین
۱۲۳ ۴-۱-۱۰- ارزیابی تأثیر توسعه حومه شهر قزوین بالاخص روستای باراجین بر موارد مذکور ...
۱۲۴ ۴-۱-۱۱- ارزیابی انگیزه اصلی گردشگران از سفر به منطقه باراجین

۱۲۵ ارزیابی حضور گردشگران در روستای باراجین
۱۲۶ ارزیابی مدت اقامت گردشگران در روستای باراجین
۱۲۷ ارزیابی فصل سفر گردشگران به روستای باراجین
۱۲۸ ارزیابی مکان اقامت گردشگران در روستای باراجین
۱۲۹ ارزیابی وسیله نقلیه گردشگران برای سفر به روستای باراجین
۱۳۰ ارزیابی استان محل اقامت گردشگران
۱۳۱ ارزیابی گردشگر ایرانی یا خارجی
۱۳۲ ارزیابی علت حضور گردشگران در امامزاده باراجین
۱۳۳ ارزیابی احداث دانشگاه آزاد بر توسعه باراجین
۱۳۴ ارزیابی اقدامات انجام گرفته برای توسعه باراجین
۱۳۵ ارزیابی موانع و کمبودهای عمده جهت توسعه گردشگری در باراجین
۱۳۷ ارزیابی پیشنهادها جهت رونق گردشگری مذهبی در باراجین
۱۳۸ ارائه مدل موارد مرتبط با گردشگری مذهبی در باراجین
۱۳۹ تجزیه و تحلیل SWOT
۱۴۴ ۱-۳-۴- تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها
۱۴۵ ۲-۳-۴- استراتژی و راهبرد مناسب در روستای باراجین (منطقه مورد نظر)
۱۴۶ ۴- نتایج یافته‌های تحقیق
۱۴۹ ۵-۴- آزمون فرضیات

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۱۵۲ مقدمه
۱۵۳ ۱-۵- نتیجه‌گیری
۱۵۵ ۲-۵- پیشنهادها
۱۵۵ ۱-۲-۵- سطح ملی
۱۵۷ ۲-۲-۵- سطح منطقه ای
	پیوست‌ها:
۱۵۹ پرسشنامه مسئولین

۱۶۱ پرسشنامه جامعه محلی

۱۶۶ پرسشنامه گردشگران

منابع و ماخذ:

۱۶۹ منابع فارسی

۱۷۱ منابع انگلیسی

۱۷۲ چکیده انگلیسی

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۸۰	۱-۳- مشخصات عمومی استان قزوین
۸۱	۲-۳- مشخصات عمومی شهرستانها براساس تقسیمات کشوری در پایان سال ۱۳۸۸
۹۲	۳-۳- دمای هوا برحسب ماه
۹۳	۴-۳- میزان رطوبت نسبی، بارندگی و روزهای یخبندان
۷۱	۵-۳- جمعیت شهر قزوین
۹۷	۶-۳- خانوار و جمعیت شهر قزوین برحسب ساکن و غیرساکن
۹۸	۷-۳- جمعیت برحسب نوع خانوار
۹۸	۸-۳- واحدهای مسکونی برحسب تعداد خانوار معمولی ساکن در نقاط شهری و روستایی
۱۰۱	۹-۳- شاخص میزان باسواری جمعیت
۱۰۳	۱۰-۳- جمعیت روستای باراجین
۱۰۴	۱۱-۳- ساخت و ترکیب جنسیت
۱۰۶	۱۲-۳- وضعیت سواد
۱۰۷	۱۳-۳- کاربری های آموزشی و فرهنگی
۱۰۸	۱۴-۳- کاربری درمانی و بهداشتی در روستای باراجین
۱۱۰	۱۵-۳- وضعیت کاربری های موجود در روستای باراجین
۱۱۶	۱-۴- توزیع پاسخگویان برحسب جنس
۱۱۷	۲-۴- توزیع پاسخگویان برحسب سن
۱۱۸	۳-۴- توزیع پاسخگویان برحسب وضعیت تأهل
۱۱۸	۴-۴- توزیع پاسخگویان برحسب محل زندگی
۱۱۹	۵-۴- توزیع پاسخگویان برحسب تحصیلات
۱۲۰	۶-۴- رشد صنعت گردشگری در روستای باراجین نسبت به چند سال گذشته
۱۲۱	۷-۴- سود و منفعت اقتصاد گردشگری مذهبی برای ساکنین روستا
۱۲۲	۸-۴- جذب گردشگری مذهبی در افزایش درآمد و منفعت ساکنین محلی

- ۹-۴- افزایش درآمد در توسعه روستای باراجین ۱۲۳
- ۱۰-۴- تأثیر توسعه حومه شهر قزوین بالاخص روستای باراجین بر موارد ذکر شده ۱۲۴
- ۱۱-۴- انگیزه سفر به منطقه باراجین ۱۲۵
- ۱۲-۴- حضور گردشگران در روستای باراجین ۱۲۶
- ۱۳-۴- مدت اقامت گردشگران در روستای باراجین ۱۲۷
- ۱۴-۴- فصل سفر گردشگران به روستای باراجین ۱۲۸
- ۱۵-۴- مکان اقامت گردشگران در روستای باراجین ۱۲۹
- ۱۶-۴- وسیله نقلیه گردشگران برای سفر به روستای باراجین ۱۳۰
- ۱۷-۴- استان محل اقامت گردشگران ۱۳۱
- ۱۸-۴- گردشگر ایرانی یا خارجی ۱۳۲
- ۱۹-۴- علت حضور گردشگران در روستای باراجین ۱۳۲
- ۲۰-۴- احداث دانشگاه آزاد بر توسعه باراجین ۱۳۴
- ۲۱-۴- اقدامات انجام گرفته برای توسعه باراجین ۱۳۵
- ۲۲-۴- موانع و کمبودهای عمده جهت توسعه گردشگری در باراجین ۱۳۵
- ۲۳-۴- پیشنهادات جهت رونق گردشگری مذهبی در باراجین ۱۴۰
- ۲۴-۴- ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (نقاط قوت) ۱۴۱
- ۲۵-۴- ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (نقاط ضعف) ۱۴۲
- ۲۶-۴- ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (فرصت‌ها) ۱۴۳
- ۲۷-۴- ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (ضعف‌ها) ۱۴۴
- ۲۸-۴- مجموع ماتریس عوامل داخلی ۱۴۵
- ۲۹-۴- مجموع ماتریس عوامل خارجی ۱۴۶

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۹۸	۳-۱- تعداد خانوار در نقاط شهری و روستایی
۱۰۴	۳-۲- جمعیت روستای باراجین به تفکیک
۱۰۵	۳-۳- ساخت و ترکیب جمعیتی روستای باراجین
۱۱۶	۴-۱- توزیع پاسخگویان برحسب جنس
۱۱۷	۴-۲- توزیع پاسخگویان برحسب سن
۱۱۸	۴-۳- توزیع پاسخگویان برحسب وضعیت تأهل
۱۱۸	۴-۴- توزیع پاسخگویان برحسب محل زندگی
۱۱۹	۴-۵- توزیع پاسخگویان برحسب تحصیلات
۱۲۰	۴-۶- رشد صنعت گردشگری در روستای باراجین نسبت به چند سال گذشته
۱۲۱	۴-۷- سود و منفعت اقتصاد گردشگری مذهبی برای ساکنین روستا
۱۲۲	۴-۸- جذب گردشگری مذهبی در افزایش درآمد و منفعت ساکنین محلی
۱۲۳	۴-۹- افزایش درآمد در توسعه روستای باراجین
۱۲۴	۴-۱۰- تأثیر توسعه حومه شهر قزوین بالاخص روستای باراجین بر مورد ذکر شده
۱۲۵	۴-۱۱- انگیزه سفر به منطقه باراجین
۱۲۶	۴-۱۲- حضور گردشگران در روستای باراجین
۱۲۷	۴-۱۳- مدت اقامت گردشگران در روستای باراجین
۱۲۸	۴-۱۴- فصل سفر گردشگران به روستای باراجین
۱۲۹	۴-۱۵- مکان اقامت گردشگران در روستای باراجین
۱۳۰	۴-۱۶- وسیله نقلیه گردشگران برای سفر به روستای باراجین
۱۳۱	۴-۱۷- استان محل اقامت گردشگران
۱۳۲	۴-۱۸- گردشگر ایرانی یا خارجی
۱۳۳	۴-۱۹- علت حضور گردشگران در روستای باراجین
۱۳۴	۴-۲۰- احداث دانشگاه آزاد بر توسعه باراجین

- ۱۳۵ اقدامات انجام گرفته برای توسعه باراجین ۲۱-۴
- ۱۳۷ پیشنهادات جهت رونق گردشگری مذهبی در باراجین ۲۲-۴
- ۱۳۸ موارد مرتبط با گردشگری مذهبی در باراجین ۲۳-۴
- ۱۴۵ ارزیابی مجموع عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر گردشگری مذهبی باراجین ۲۴-۴

فهرست تصاویر و شکل‌ها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۷۵	۳-۲- ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژی‌ها
۱۱۱	۳-۱- برج باراجین
۱۱۲	۳-۲- بوستان باراجین
۱۱۳	۳-۳- امامزاده اسماعیل در باراجین

فهرست نقشه‌ها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۸۰	۳-۱- موقعیت استان قزوین در کشور
۸۶	۳-۲- زمین‌شناسی استان قزوین
۱۰۲	۳-۳- موقعیت روستای باراجین در قزوین

مقدمه

در دنیای امروز صنعت گردشگری یکی از مهمترین بخش هایی است که در اقتصاد هر کشور در زمینه اشتغال زایی و کسب درآمد می تواند تأثیرگذار باشد. بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه زیرساخت ها می دانند. هم اکنون اهمیت جهانگردی در جهان به حدی است که پایه اقتصاد بسیاری از کشورها از قبیل اسپانیا، یونان و ... بر فعالیت جهانگردی استوار است. با عنایت به اهمیت جهانی جهانگردی و فواید مرتبت با آن دولت ایران نیز به منظور کسب درآمدورزی، ترویج فرهنگ ملی و اسلامی و شناساندن جاذبه های طبیعی و فرهنگی کشور به مردم ایران و سایر جهانیان چند سالی است که توجه خود به ایجاد امکانات و آمایش جاذبه ها را معطوف داشته است. یکی از انواع گردشگری ها، گردشگری مذهبی است که یکی از رایج ترین اشکال گردشگری در سراسر جهان است که سابقه ی آن به قرون و اعصار گذشته مرتبط می گردد و بطور کلی شامل سفرها و بازدیدهایی می شود که اصلی ترین هدف از آنها تجربه ای مذهبی است و از جایگاه ویژه ای برای رشد و شکوفای برخوردار است. گردشگری مذهبی در ایران را می توان یکی از بخش های مهم گردشگری به حساب آورد که اگر توجه خاص و ویژه ای از سوی مسئولان به این امر صورت گیرد، می توان با برنامه ریزی و روانه کردن سود عایدی از این موقعیت که مردم به لحاظ اعتقادات خود در اختیار مسئولان می گذارند به سوی ساخت زیربناهایی که پاسخگوی نیازهای مردم در یک چنین مراکز می باشد، گام برداشت. چرا که حرکت در جهت جذب جهانگرد مذهبی نخست نیازمند درک مفاهیم و اصول مذاهب و احترام به آنها و سپس تلاش در جهت تسهیل ارائه خدمات به زائرین این اماکن مقدس، در جهت هر چه آزادانه تر و راحت تر مراسم خاص خود می باشد. اما آنچه که باید از آن غافل نشد این است که اماکن زیارتی دیگری غیر از مشهد و قم وجود دارد که مردم علایق و اعتقادات زیادی به آنها دارند ولی متأسفانه مورد غفلت واقع شده اند و پتانسیل ناشی از حضور گسترده مردم و گردشگران در آن نادیده انگاشته

شده که اگر این روند ادامه یابد قطعاً در آینده ضررهای جبران ناپذیری را بر پیکره ی گردشگری مذهبی ما وارد خواهد آورد. (حیدری: ۱۳۸۵، ۲۸)

از دیرباز حضور در اماکن زیارتی در آخر هفته ها و ایام خاص سال نظیر میلاد ائمه اطهار و شهادت ایشان و خصوصاً همزمان با ایام سوگواری حضرت ابا عبدالله حسین در بین مردم ایران مرسوم بوده. حضور در اماکن زیارتی و مذهبی آن قدر اهمیت دارد که اغلب به دلیل دوری مسافت از اماکن مذهبی خاص مانند مشهد مقدس، قم، شاه چراغ و ... مردمان به اماکن زیارتی در نزدیکی محل زندگی خود مانند سقاخانه ها، زیارتگاههایی که گاه نسبت آنها به درستی مشخص نیست، در حک های معجزه (شفق) و نظایر آن پناه می برند و ساعت هایی را در کنار این اماکن مقدس می گذرانند و نذر می کنند و خیرات و مبرات خود را حتی المقدور سعی می کنند در چنین جاهایی ارائه دهند. لذا این تحقیق به دنبال شناسایی و بررسی اهمیت موضوع و جذابیت گردشگری مذهبی - زیارتی روستای باراجین که امامزاده اسماعیل باراجین در آن قرار دارد می باشد تا نقش این امام زاده و مکان زیارتی - مذهبی در تحولات اجتماعی، اقتصادی و کالبدی مورد بررسی قرار گیرد.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- بیان مسئله

امروزه گردشگری مذهبی در کشورهای شرق و اسلامی، جایگاه ویژه ای در ارتباط با جذب گردشگر دارد. در جغرافیای جهانگردی، مکان های مذهبی به عنوان نیرومندترین قطب های جذب گردشگری شناخته شده اند که هر ساله تعداد زیادی گردشگر را از نواحی مختلف به خود جذب می کنند. ایران کشور چشم اندازهای مذهبی است. در سطح کشور ۵۰ درصد گردشگران را گردشگران زیارتی تشکیل می دهند بطوریکه بیش از ۸ هزار بقعه و اماکن مذهبی در کشور وجود دارد که با معرفی این بقاع متبرک به مردم می توان برای جذب گردشگر زیارتی و توسعه توریسم مذهبی از این ظرفیت استفاده نمود و این نشان از مزیت نسبی این بخش از صنعت توریسم در کشور ایران دارد. وجود امام زاده ها و اماکن مذهبی در جذب و جلب گردشگر بسیار حائز اهمیت بوده و زمینه مناسبی را برای تحولات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی سکونتگاههای پیرامون خود ایجاد کرده است. اما نکته ی حائز اهمیت این است که با وجود ۸ هزار و ۹۱۹ مکان مذهبی مقدس در ایران، گردشگری مذهبی هنوز فاقد ساماندهی تخصصی و متمرکز می باشد. بسیاری از این اماکن زیارتی و مقدس در روستاها قرار دارند اما به علت عدم وجود زیرساختارهای لازم در مراکز پراکنده زیارتی و فقدان برنامه ریزی در راستای تحول گردشگری مذهبی، این روستاها از توانمندی درونی لازم در زمینه ی زیر ساخت های اقامتی و پذیرایی و ارائه خدمات به گردشگران برخوردار نمی باشند. از این رو چالش های جدی در ارتباط با جذب گردشگر در این گونه اماکن وجود دارد. این موضوع به ویژه در مورد مراکز روستایی کوچک و پراکنده که دارای اماکن زیارتی و مذهبی هستند به روشنی مشاهده می شود به گونه ای که از لحاظ اجتماعی، اقتصادی و کالبدی تحول پیدا نکرده اند. در ایران نیز به جز کلان شهرهای مشهد و قم که اخیرا سرمایه گذاری برای گردشگری مذهبی در آنها انجام شده است برای کانون های مذهبی دیگر سرمایه گذاری زیادی در راستای زیر ساخت های گردشگری نظیر احداث هتل، مراکز پذیرایی وسایل حملو نقل و تور صورت نگرفته است. در این راستا در ناحیه باراجین قزوین گردشگری مذهبی به دلایل وجود مراکز مذهبی متعدد، وجود هوای مناسب و طبیعت